

AKISUSSAAQATIGIINNEQ SULEQATIGIINNERLU

Naalackersuisooqatigiinnermi isumaqatigiissut

Siumut - Atassut naalackersuisunngortitsinermik isumaqatigiissuteqarput Inatsisartunut qinigaaffiup 2005 – 2009 –mi naanissaanut ingerlasumik suleqatigiissallutik.

Isumaqatigiissuteqarnermi partiit marluk suleqatigiilersut akunnerminni neriorsoqatigiipput naalackersuinikkut aqutsinermi unneqqarissumik, torersumik patajaatsumillu ataqpeqatigiillutik ingerlatseqatigiinniartutik.

Ingerlatseqatigiinneq politikikkut paaseqatigiinneq aqqutigalugu ingerlassaaq tamannalu naalackersuisuni inatsisartunilu suleqatigiinnermi tunngavigineqassaaq.

Isumaqatigiittut iliuuseriniagaat tamarmik Namminersulernissamut siunertamut naapertuunnersut nalilersorneqartassapput.

Siunertat

Partiit suleqatigiissut ukiumi suleqatigiiffimmini siunertaraat:

- Sutigut tamatigut nunatta naalackersuinikkut aningaasarsiornikkullu imminut napatinnissaanut aqqutissat ujartortuassallugit pilersittassallugillu.
- Innuttaasut oqartussaaqataanerisa sutigut tamatigut annertusarneqarnissaa timitalerneqarnissaalu anguniassallugu.
- Inuiaqatigiinni aqqissuussaannikkut allanngortiterinerit annertuut torersumik innuttaasullu peqatigalugit ingerlanneqassapput.
- Pisuussutinik atuinermi piujuaannartitsinissaq avatangiisinillu illersuinissaq tunngavigalugu ingerlatsisoqassasoq.

Kalaallit Nunaat Namminersortoq

Naalakkersuisut siunniuppaat namminersorneq pillugu Kalaallit Nunaata Danmarkillu akornanni isumalioqatigiissitap isumaliutissiisutaata inatsisartuni oqallisigineqareerneratigut inuiaat namminersulernissaq pillugu taasitinneqarnissaannut tunngasunik aalajangersaassallutik.

Inuiaat Kalaallit nunatsinnik piginnittussaanerput inatsisitigut akuersissutigineqarnissaa suliarineqassaaq. Tamatuma anguniarnerani namminersorneq pillugu ataatsimiititaliarsuarmit suliat aallaavigineqassapput.

Kalaallit inuiattut akuerineqarnissaat Naalakkersuisut suliaralugu ingerlatissavaat.

Naalakkersuisut siunniuppaat Akisussaaffiit naalagaaffimmiit nunatsinnit tinguneqartussat nalilersuilluarnikkut peqqissaartumillu tinguneqartassasut.

Avatangiisinut tunngasut tamakkiisumik nunatsinniit oqartussaaffigineqalernissaat suliarineqassaaq.

Nunanik allanik suleqateqarneq

Naalakkersuisut anguniarniarpaat nammineerluta killilersugaanatalu soqutigisagut pillugit nunanik allanik isumaqatigiissuteqartalernissarput.

Kalaallit Nunaata nunat tamalaat akornanni naalakkersuinikkut suleqataanera piorsarneqassaaq.

Nunanik allanik suleqateqarnerit annertusarneqassapput angallannikkut, inuussutissarsiornikkut, takornariaqarnikkut, niueqatigiinnikkut, kulturikkut, ilinniartitaanikkut, peqqinnissaqarnikkut, attaveqarnikkut, ilisimatusarnikkut avatangiisitigullu.

Silaannaap allanngoriartorneranut naleqqussarnermi nunani allani oqartussat ilisimatuullu sutigut tamatigut suleqatiginiarneqartassapput.

Peqatigiilluarneq (Partnerskabsaftale) atorlugu nunatta EU-mik suleqateqarnera Naalakkersuisut ingerlateqqissavaat.

EU-mut aalisakkat pisassiisutit pillugit tulliani naapinnissami naalakkersuisut nalilersuilluarnikkut naleqqussaanissaaq suliarissavaat, niueqatigiinnikkut aningaasatigullu ullumikkut pissarsissutaasartunit ajornerunngitsumik angusaqartarnissaq siunertarineqassaaq. Naalakkersuisooqatigiit ilanngullugu nalilersussavaat EU-mut aalisangartassiisutit Nunatsinni aalisartunut aalisagartassiisutigineqarpata tamanna Nunatsinnut qanoq sunniteqassanersoq.

USA-mut isumaqatigiissutit nunatsinnit pissarsissutaanerulluni atorluarneqarnissaa Naalakkersuisut aqutissiuutissavaat.

Avammut suleqateqarnitta annertusiartorneranut naapertuuttumik Namminersornerullutik Oqartussat Nunanut allanut Pisortaqarfiat inerisarneqassaaq.

Naalakkersuisut sulissutigissavaat danskit aallartitaqarfiini ataqatigiissaakkamik Kalaallit Nunaata soqutigaaqarfiini kalaallinik ilinniartoqartarnissaa aamma/imaluunniit sulisoqartarnissaa.

Kalaallit Nunaat aningaasaqarnikkut nammineersoq

Naalakkersuisut nunatta aningaasarsiornikkut sutigut tamatigut imminut napatinnerulernissaa sulissutigissavaat. Nunattalu nammineq aningaasarsiorneq pillugu siunnersuisoqatigeeqalernissaa piviusunngortissallugu.

Naalagaaffeqatigiiffiup iluani Kalaallit Nunatta namminersulernissaanut Danmarkip pisussaaffimminik eqqortitsilluni aningaasalersueqataanissaa Naalakkersuisut sulissutigissavaat.

Sanaartugassanut annertuunut avataaniit aningaasalersuinissanut periarfissat pitsaasut atorluarneqarsinnaanerit naalakkersuisut aqutissiuunniarpaat.

Naalakkersuisut akileraartarnikkut akitsuusersuisarnikkullu aaqqissuusseqqinneq ingerlateqqissavaat, nunatsinni isertitakinnerit akunnattunillu isertitaqartut inuuniarnermikkut oqilisaaffigineqarnissaat ilanngullugu siunertaralugu. Tamanna sulissutigineqassaaq akileraartitseriaaseq ullumikkut atuuttoq tunngavigalugu.

Oliasiormerit aatsitassarsiornermillu isertitat aningaasaateqarfimmut Norgimiut periaasiat malillugu pilersinneqartussamut nakkartinneqartarnissaat naalakkersuisut suliarissavaat.

Akit assigittussaanerannik atorunnaarsitsinerup kingunerisaanik pissusiulersut naleqqussarnissaat, nutarterit aaqqissuusseqqinnerillu atorlugit naalakkersuisut aqutissiuutissavaat.

Aalisarneq piniarnerlu imminnut akilersinnaasut

Naalakkersuisut anguniarpaat aalisarnermik inuussutissarsiornerup raajarniarnermi, qaleralinniarnermi, saattuarniarnermi, aalisakkanillu allanik aalisarnermi imminut akilersinnaasumik piujuaannartitsinissaaq pingaartillugu ingerlatsisoqarnissaa. Tamannalu piviusunngortissinnaajumallugu aalisarnermut piniarnermullu pisortaqarfik piorsarneqassaaq.

Aalisarneq pillugu inatsit susassaqtut peqatigalugit nutarterneqarluni naammassineqassaaq, taassumalu malitsigisaanik nalunaarusiornerit nutaamik suliarineqassallutik.

Aalisarnermi susassaqtut tamarmik peqataaffigisinnaasaannik nuna tamakkerlugu siunissarlu ungasinnerusoq tunaartaralugu ataatsimoortumik isumaqatigiissusiortoqarnissaa naalakkersuisut anguniassavaat, ilaatigut issittumi silaannaap allanngoriartornerata sunniutai ilanngullugit.

Kilisaatini aqumiut kalaallit ilinniarsimasut tamakkiisumik atorneqalernissaat naalakkersuisut pimoorullugu sulissutigalugu aallartissavaat.

Sinerissap qanittuani aalisarnerup siuarsarneqarnissaa siunertaralugu suliniutit Naalakkersuisut aallartereersimasaat ingerlateqqinneqassapput, kiisalu siunnersuisarnerup ullumikkut sunniuteqarlualersup qanoq aningaasalersornissaa KNAPK suleqatigalugu naalakkersuisut suliarissavaat.

Ilaqutariit piniartukkormiut piniarnerinnavimmik inuussutissarsiuteqartut periarfissaat pitsannorsarneqassapput ilaatigut piniarnermik inuussutissarsiuteqarneq pillugu misissuisimaneq aallaavigalugu.

Puisit amiisa tunisaanerit annertusiartormat aamma neqaata orsuatalu tamakkiisumik aningaasarsiutaalernissaat naalakkersuisut siuarsarniarpaat.

Nunalerineq uumasuteqarnerlu ineriartorfiusut

Nunalerinermik nersutaateqarnermik allanillu uumasuteqarnermik inuussutissarsiuuteqarneq ineriartortinneqarluni annertusiartortinneqassaaq imminut akilersinnaanerusumik inuussutissarsiuataalersillugu.

Nunaateqarnermik ineriartortitsinermi naatitanik nunatta imminut pilersornerunissaa siunertarineqassaaq.

Inuussutissarsiorneq imminut napatittoq

Nunatta pisuussutai uumassusillit uumassuseqanngitsullu inuiaqatigiit pigaat, iluaqutigineqarnerallu tunngaviussaaq aningaasarsiornikkut ineriartortitsinermut.

Nunatta pisuussutaanik atuinermi suliffissaqartitsinikkut naleqarnerulersitsineq suliarineqassaaq. Aammalu inatsisitigut allannguutissat peqqissaartumik nalilersorneqartassapput.

Nunatsinni aatsitassat ikummatissallu iluaqutiginiarneqarsinnaasut tamarmik misissoqqissaarneqassapput, tamatumani nunap iluata kissarnera, erngup, seqernup, anorillu nukingini atuinerulernissat ilanngullugit.

Takornariaqarnikkut ineriartortitsineq naalakkersuisut ingerlateqqinniarpaat takornariaqarnerup nunaqavissunit aningaasarsiuataasinnaanerata annertusarnissaa siunertaralugu .

Inuussutissatigut allatigullu immitsinnut pilersornerulernissarput siunertaralugu suliniutissat erseqqissut suliaralugit aallartinneqassapput. Erngup sermillu annertunerusumik iluaqutigineqarnissaat ilanngullugu suliarineqassaaq.

Inuussutissarsiuutitigut qularnaveeqqusiissarnermut aningaasaateqarfik Namminersornerullutik oqartussanit pilersinneqassaaq, kommunillu ernisussuortutut aningaasaleeqataasinnaanerat pillugu inatsisitigut eqaannerusumik annertunerusumillu periarfissaqalernissaat suliareqqinneqassaaq kattuffiit susasaqartut peqatigalugit.

Aalisarnermut piniarnermut aammalu nunalerinermut inuussutissarsiuutinut tapersiisarnerup aammalu taarsigassarsisitsiniartarnerup nutarsarneqarnera nanginneqassaaq sulissutigineqassaarlu aningaasat siunertap iluani kaaviiartinneqartut tunngavigalugit erhvervsstøttepulje-mik pilersitsisoqarnissaa.

Suliffeqarneq

Nunatsinni suliffeqarnikkut iluarsaaqqinneq nanginneqassaaq siunissami sulisussat suliffissallu pisariaqartinneqartut naapertorlugit. Sulliviit pitsaasut avatangiisaallu peqqinnartut sulisitsisut sulisullu peqatigalugit aqqissuunneqassapput.

Kommuuninik iluarsaaqqinnermut atatillugu suliffeqarneq pillugu nuna tamakkerlugu aqutsisoqarfik pilersinneqassaaq nakkutilliineq suliffissarsiuussisarnerlu ilanngullugit isumagisassanngorlugit.

Ineqarneq sanaartornerlu

Nunarput tamakkerlugu inissianik sanaartornermi ukiunut tulliuuttunut tallimanut pilersaarusiortalernissaq piviusunngortinneqassaaq.

Innuttaasunut pisariaqartitsinerpaanut immikkut pisortanit inissialiortitsisoqassaaq.

Innuttaasut sapinngisamik amerlanerpaat najukkaminnik namminneq piginnittuusinnaanissaat siunertaralugu sulineq nangingneqassaaq, taamatutaaq inissiat nalinginnaasumik attartortakkat iluarsartuunneqarnissaannut nutaanillu sanaartortitsinissamik siunertaqarluni sulisoqassaaq.

Suliariumannittussarsiuusisarneq pillugu inatsit pisariaqartumik naleqqussarneqasaaq, ilaatigut ilinniartuuteqartarnissamik piunasaqaatitalerlugu, sanaartornermilu pitsaassutikkut piunasaqaatit naleqqussarneqassallutik.

Sanaartornermi kommunit bloktilskud-inngorlugit aningaasaliiffineqartalernissaat kommuuninik iluarsaaqqinnermut atatillugu aqutissiuunneqassaaq, sanaartornermilu ataqatigiissaarinnermut aqutsisoqarfik pilersinneqassalluni.

Inissaqarniarnikkut innuttaasut pisortanit kiffartuunneqarnerat pitsanngorsarneqassaaq tassunga ilanngullugu A/S INI-p sullissinera naleqqussaaqqinneqassaaq.

Angallannikkut aaqqissuusseqqineq

Nunatsinni nunatsinniit nunatsinnillu ilaasunik usinillu angallassinerup illoqarfiit nunaqarfiillu aningaasarsiornikkut ineriartorsinnaanerannik qulakkeerinnittussaq pilersinneqassaaq ataqatigiissaarisooqassallunilu.

Timmisartut atorlugit angallassinermi nunarput tamakkerlugu ilusilersuineq akikillisaanerlu naalakkersuisut ingerlateqqissavaat, innuttaasunik kiffartuussilluarnissaq siunertaralugu.

Umiaarsuartigut ilaasunik angallassineq sinerissami ukiup ingerlaasaa naapertorlugu pisariaqartitamut naleqqussarneqarnissaa Naalakkersuisut suliarissavaat.

Angallannikkut ajornartorsiutaalersartut aningorniarlugit naleqqussaasarnissaq Naalakkersuisut isumagissavaat.

Inuiattut pingaartitat (kultur)

Namminersulerniarnermi anersaakkut inuiattullu nukittorsarnissaq pingaartillugit naalakkersuisooqatigiit ukiuni tulliuuttuni naammassiniagassanik aalajangersaassapput. Nunarsuarmioqatigiit akornanni naggueqatigiit Inuit ilisarnaataat Inuiaqatigiittullu kalaallisut kinaassuserput tamatumani aallaaviussapput.

Nunatsinni ilagiit aaqqissuussaanertik namminneq ilagiittut qullersarisatik ilagiillu sinniisaat peqatigalugit ilusilersussavaat, ilagiinnut Naalakkersuisoq suleqatigalugu.

Timersornikkut nunanut allanut nunattalu iluani unammisartoqarneq pisortat peqataaffigisaannik nukittorsarneqassaaq.

Kalaallisut oqaatsivut

Kalaallisut oqaatsivut, nunatsinni tunngaviupput tamatigullu Kalaallit Nunaanni pingaarnersaallutik oqaasiussapput. Oqaatsit pillugit politikki ersarissaq naalakkersuisut pilersissavaat.

Allaffissornikkut pisortat ingerlatsiviini tamani inuiaqatigiit pisariaqartitaannut naleqqussaaneq ingerlanneqassaaq ilaatigut makku siunertaralugit:

- Allaffissornikkut ingerlatsinerup annikillisaavigineqarnissaa
- Kalaallinik ilinniarsimasunik sulisoqarnerulernissaq
- Atorfinitsisarnermi piumasaqaatitigut naleqqussaaneq
- Sulisorisat kalaallisut oqaaseqanngitsut kalaallisut ilinniarnissaannut periarfissinnissaat.

Ilinniartitaaneq

Ilinniartitaanermi iluarsaaqqinneq naalakkersuisut ingerlateqqissavaat.

Meeqqat atuarfii, ilinniarfiit ingerlaqqiffiusut, inuussutissarsiutitigut ilinniarfiit, qaffasinnerusunut ilinniarfiit ilisimatusarfiillu allat tamaasa atorluarlugit inuit isumalluutit piginnaangorsarneqassapput inuiaqatigiit Kalaallit Nunaminni imminnut napatissinnaalerlutillu aqussinnaalersimasut pilersinniarlugit.

Atuarfitsialaap ingerlanerani anersaakkut pissutsit pingaartinneqassapput, soorlu: Inoqatinik ataqqinninneq assigiinngitsunillu isummorsinnaanermik mianerinninneq, meeqqat allatulli pisinnaatitaaffeqarnerat aamma kinguaariit susassareqatigiinnerat.

Meeqquveqarneq atuarfitsialammut atasumik aqqissuuteqqinneqassaaq, meeqquveqarnerup nutaamik aqqissuunneranut atasumik meeqqanik paaqqinnittarfinnut akiliutigineqartartut naleqqussarneqassapput atuisunut oqilisaassiffiusumik.

Piniartut aalisartullu pisariaqartitaminnut ilinniartitaasalernissaat suliarineqartoq naalakkersuisut naammassiniarpaat.

Kalaallisuinnaq oqaasillit inuutissarsiutitigut allatigullu ilinniartitaasalernissaat piviusunngortinniarlugu ilinniutit pisariaqartinneqartut kalaallisuunngortinneqarnissaat naalakkersuisut piviusunngortissavaat.

Isumaginninneq peqqissuserlu

Naalakkersuisooqatigiit ukiut tulliuttut ingerlanerini inuit atugarisaasigut malunnaatilimmik pitsaangorsaaniarput, minnerunngitsumik meeqqat, utoqqaat, innorluutillit innarluuteqalersimasullu atugarisaat eqqarsaatigalugit.

Peqqissuseq pillugu suliniutit innuttaasut peqatigalugit ingerlanneqassapput, peqqissusermik siuarsaanissaq, nappaatinik pitsaaliuinissaq pinaveersaartitsinerlu kommunit suleqatigalugit aqqissuuteqqinneqassapput.

Tarnimikkut napparsimasunut nunatsinni katsorsaanissamut periarfissat annertusaaffigineqassapput. Tamatumunnga ilanngullugu imigassamik ikiaroornartunik kinguaassiutitigullu atornerlugaasimasunut katsorsartinnissamut periarfissat kommuunit suleqatigalugit pitsaanerulersinneqassapput.

Innorluutillit innarluuteqalersimasullu nunaminni sullinneqartarnissaat aamma inuiaqatigiit pisinnaatitaaffiit naapertuuttumik isumagineqarnissaat naalakersuisut suliarissavaat.

Naalackersuisut anguniarpaat Nunatsinni ataatsimoortumik ilaqutariinnut politikkip erseqqissup pilersinnissaa, makkulu ilanngullugit suliarineqassapput:

- Ilaqutariinnut højskolertitsisarnerup annertusarnissaa.
- Ilaqutariinnut ikorfartuiffinnik kommuunini periarfissiisoqassasoq, angajoqqaajulluarnissamut ilinniartitsisarnerit ilanngullugit ingerlanneqarsinnaatillugit.

Meeqqat naligiinnerusumik atugaqalernissaat siunertaralugu Naalackersuisut makku suliarissavaat:

- Erninnermut atatillugu sulingiffeqartarneq pisariaqartutigut kattuffiit suleqatigalugit naleqqussaqinneqassaaq.
- Angajoqqaat meeqqaminnik sumiginnaasarnerat akiorniarlugu naalackersuisut sakkortusisamik suliniuteqarniarput, qanoq iliuusissallu pilersarusiussallugit.
- Meeqqat tapiisa isertitaqqortussuseq naapertorlugu ingerlanneqartut nalilersuislluarnikkut kommunit kattuffiillu peqatigalugit naleqqussarneqassapput.
- Ukioq atuarfiusoq 2008-2009-ip aallartinneraniit Nunatsinni meeqqat atuartut 9. klassemiit qummut tamarmik atuartuunersiuteqalernissamut periarfissinnissaat naalackersuisut suliarissavaat.
- Meeqqat atuarfianni atuartut nerisaqartinneqartalernissaat kommunit Naalackersuisullu isumaqatigiissutigissavaat.
- Nunatsinni meeqqat tamarmik 18-niilissamik tungaanut ukiumut 1000 kr.-nimik ileqqaartinneqartalernerat aallarereersoq ingerlateqqinneqassaaq.

Suliassat qulaani taaneqartut qinigaaffiup iluani qaqugukku pivusunngortinneqarnissaat Naalackersuisut pilersarusiussavaat.

Kommuunit

Nunatta namminersulernissaanut aqqissugaanikkut ilusilersuineq kommuninillu iluarsaaqqinneq naalackersuisut ingerlateqqinniarpaat kommunillu kattuffiat suleqatigalugu pivusunngortillugu.

Kommunerujussuarni suleqatigiilluarnissaaq anguniarlugu naalackersuisut aqqutissiuussissapput.

Kommunerujussuannngortitsineq aamma makkununga sunniuteqassaaq:

- Inuiaqatigiit aqqissugaanerata allannngortitaanera.
- Inuussutissarsiornikkut ineriartornermut akilersinnaasumut tunngaviussalluni.
- Innuttaasut ataatsimut isigalugit atugarisaasa oqimaaqatigiinnerusumik agguarlugillu ineriartortinnissaannut.

Nunaqarfiit isorliunerusullu

Isorliunerusuni nunaqarfinnilu periarfissanik siuarsaaneq naleqqussaanerlu ilisimasanik katersuiffiit aammalu ineriartortitsinnermut aningaasalersueriaatsit nutaat pilersinnissaat Naalackersuisut kommunit peqatigalugit anguniassavaat.

Nunaqarfinni nammineq illuliortarnerup pisariaqartitsinermit naleqqussakkamik ingerlateqqinnissaa Naalakkersuisut sulissutigissavaat.

Naalakkersuisut suleqatigiissitaliussapput makkuninnga suliaqartussanik:

- Akit nutaat atuutilernerisigut eqqugaanerluttut oqilisaassiffigineqarnissaat, tassungalu ilanngullugu Nukissiorfiit nutaamik aaqquussiffigineqarnissaat.
- Allaffissornikkut ingerlatsinermit pisariillisaanissaq, inuiaqatigiillu pisariaqartitaannut naleqartitaannullu naleqqusnaanissaq, Kalaallinik ilinniarsimasunik sulisoqarnerulernissaq, oqaatsittalu atornerulernissaat.
- Suliffeqarfiit Namminersornerullutik oqartussat ataanniittut iluaqutaasumik sinerissamut nuunneqarsinnaasut nuunneqarnissaat.
- Namminersornerullutik oqartussat ingerlatseqatigiiffiutaannik namminersortunngorsaanermit periusissatigut tunngavissat pilersinnissaat, peqqissaartumik paaseqatigiiffiusumillu suliat ingerlanneqartarnissaannik qulakkeerinnittumik.

Innuttaasut paasissutissinneqartarnerat

Kalaallit Nunatsinni innuttaasunik pisortatigoortumik paasissutissiisarnerit paasisitsiniaasarnerrillu pitsaanerulersinniarlugit Namminersornerusut ingerlaannartumik suliaqalissapput.

Naalakkersuinikkut suleqatigiinnissamut isumaqatigiissut manna atsiornerqarnerminiit ingerlannartumik atuutilerpoq.

Nuuk, 1. maj 2007

Hans Enoksen
Siumut

Finn Karlsen
Atassut